

Аграрен университет – Пловдив, Научни трудове, т. LX, кн. 1, 2016 г.
Кръгла маса *Специализирани видове туризъм – предизвикателства и перспективи*
Agricultural University – Plovdiv, Scientific Works, vol. LX, book 1, 2016
Round table *Special forms of tourism – challenges and prospects*

**ДУХОВНИ ПРЕДПОСТАВКИ ЗА РАЗВИТИЕТО НА
СЕЛСКИ ТУРИЗЪМ У НАС
SPIRITUAL PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF
RURAL TOURISM IN BULGARIA**

**Живко Гешев
Zhivko Geshev**

Аграрен университет – Пловдив
Agricultural University – Plovdiv

E-mail: vasalex@abv.bg

Abstract

The report concerns the issue of the spiritual bases of rural tourism destinations. The thesis is proven by analyzing the needs of the natural human (guest house owner) and the civilized human (the tourist); the emphasis is on the national spirit and values of the Bulgarian character as a spiritual part of the rural tourism project.

Keywords: rural tourism activity, natural human, civilized human, national spirit, Rhodopean spirituality.

ВЪВЕДЕНИЕ

При разработване на обекти за селски и аграрен туризъм възникват редица проблеми, които предприемачът – бъдещият собственик на къща за селски туризъм, семеен хотел или комплекс, е длъжен да анализира и реши. Например много важно е в икономическата част на проекта да се даде „обективна оценка за разходите (инвестициите, разходи при функциониране и др.), като се има предвид, че най-успешни и жизнени са обекти, които комбинират различни дейности” (Atanasova, 2006). В тази връзка са необходими териториална и агроекологична диагностика, чрез които се определят елементите, които са предпоставка за развитие на селски и аграрен туризъм (Atanasova, 2006).

Съвсем правилно Atanasova отбелязва, че „в различните райони условията за развитие на селски или аграрен туризъм не са еднакви. В някои от тях има повече естествени предпоставки, които повишават интереса към съответната туристическа дестинация. В районите с повече забележителности (културни, природни, архитектурни, благоприятни климатични условия, разнообразен релеф, пейзаж, инфраструктура и др.) с по-малко инвестиции може да се развие успешен туристически бизнес” (Atanasova, 2006). В този контекст ще допълним, че е важно да се отчита

продуктовата специализация на туристическите райони, както и на дестинациите за селски туризъм в България, като естествено се акцентира върху районите, в които селският туризъм е основен продукт и районите, в които е допълнителен, но може да се съчетава селският туризъм с екотуризм, културно-познавателен, фестивален, винен, религиозен и други специализирани видове туризъм.

Според нас при проектиране на обекти за селски или аграрен туризъм следва да се вземе предвид спецификата на тези видове туризъм, като във връзка с това се поставят и преосмислят някои светогледни проблеми. Последните възникват в процеса на общуване на човека с природата – на естествения човек, който живее в близост до природата и е домакин, приемаща страна, и на цивилизования човек, който е гост, потенциален клиент на селскотуристически продукт; както и в общуването между естествения и цивилизования човек, които са представители на различни светове на културата. Не е достатъчно туристите да получат само информация за ценностите на селските жители, за българския бит и култура. По-съществено е да се създаде автентична социална и духовна среда за обмяна на мисли и преживявания.

Духовните предпоставки в туристическата дейност са твърде важни. Йеромонах Петър Граматиков през 2010 г. посочва някои правила, относно пътуванията, които са синтезирани в Етичен кодекс на туриста. Някои от тях имат отношение към нашето изследване. Например: „Пътувай в **дух на милосърдие** и истинско желание да научиш повече за хората в страната – домакин”. „Култивирай навика да **изслушваш и наблюдаваш**, а не просто да слушаш и гледаш”; „Осмисли, че често хората в страната, където си отишъл, имат времеви разбирания и понятийни разбирания, различни от твоите собствени; това не ги прави по-нископоставени, а **само по-различни**”; „Вместо да гледаш за райски плаж, открий **обогатяващата среща** с различния начин на живот през призмата на чуждите очи”; „Отделяй всекидневно по малко време **за размисъл над преживяното**” (Gramatikov, 2010).

Имайки предвид посочените по-горе правила за общуване от Етичния кодекс на туриста, можем да обобщим, че туристическата, респ. Селскотуристическата, дейност е хуманна дейност, сърцевина на която е взаимното уважение и разбиране. Високата култура на мислене и поведение между домакина, собственика на семеен хотел или къща и имение, неговото семейство и гостите (български или чуждестранни) са предпоставки за преоценка на ценностите, промяна на начина на живот, не на последно място – фактор за хуманизация на туристическия бизнес.

Следователно туризмът не е само бизнес, не е само дейност на външния човек, човека на действието, който си поставя за цел – печалбата, успеха, но и духовна дейност на вътрешния човек, който мисли и преживява нещата от живота, който се ръководи от принципите, правилата на моралния и отговорен туризъм, търсейки уникалното, красивото в природата и човешките отношения.

Човекът като дух има неограничени творчески възможности. Духът е композиторът на живота! В този ред на мисли е важна не само селската среда, в която се срещат домакина и туриста като човешки екзистенции (уникални и неповторими същества), които непрекъснато проектират себе си и създават себе си като хуманни същества, но и по-широкото социално-културно пространство, пространството на селската (народна) култура, в което съществуват селските жители и се „въвеждат“ гостите.

ДУХОВНИ ОСНОВИ НА ОБЕКТИТЕ ЗА СЕЛСКИ ТУРИЗЪМ

При проектиране на обекти за селски туризъм е необходимо да се осъществи задълбочен икономически и финансов анализ, да се отчитат условията, естествените предпоставки за развитие на селскотуристическата дейност в даден район, регион.

Вярно е, че при проектирането на обекти предприемачите (бъдещите собственици на къщи за селски туризъм, на семейни хотели) мислят за това колко трябва да се инвестира в обекта и за колко време ще се възвърне инвестицията. Но не бива да се забравя, че икономическите успехи, респ. успехите в туристическата индустрия, имат духовна основа – образование, морал, религия, традиции, обичаи и т.н.

Човешкият капитал е по-важен от доларовия капитал. Затова не всичко в обществото и човешките отношения, вкл. и в туристическия бизнес, е за продан, напр. справедливостта, честността, искреността, великодушието, уважението, толерантността, отзивчивостта, вниманието, милосърдието и т.н.

Потребностите на естествения и цивилизования човек – първоизточник за развитие на селски туризъм

Uotsan посочва, че 70 милиона души пътуват по цял свят всяка година „за удоволствие и се смята, че тази цифра ще достигне 1,6 милиарда до 2020 година” (Uotsan, 2012). По-нататък се отбелязва, че според експерти „туризмът вече се е превърнал в най-голямата индустрия на Земята, така че представите си колко голяма може да стане, ако се слее с развлекателния бизнес” (Uotsan, 2012), като се има предвид, че според Световната туристическа организация културният туризъм е най-бързо развиващия се сектор на туристическия пазар.

Динамиката на живота нараства, „хората стават все повече изложени на стрес и заболявания” и те търсят спасение в пътуванията, не само за да се разтоварят от стреса „в една приятна извънградска обстановка”, но и да намерят смисъла в живота (Uotsan, 2012). Uotsan много точно обобщава – „Колкото по-публичен и забързан става животът, толкова повече ще жадуваме за време и лично пространство” (Uotsan, 2012).

В този ред на мисли ще подчертаем, че пост-модерният човек ще обръща все повече внимание и отделя повече време за своето здраве. Грижата за тялото и душата са основа на неговата лична философия на живота. През XXI век ще се засили желанието и интересът на хората към почивка в извънградска среда. Следващите поколения ще изпитват силна потребност да се завърнат към Майката-природа.

Смисълът на живота е в еволюцията на човешката душа, в осъзнаване на духовната, божествена същност на човека, което разочарованите бизнесмени, хората от средната класа по-лесно могат да разберат, ако поживеят по-дълго време в близост до природата, общуват с естествения човек и променят ритъма на своя живот.

Ако се абстрахираме от урбанизацията, от фактите, че много голяма част от населението на Земята живее в мегаполиси, следва да изтъкнем, че все още в селските райони на България и в други страни е жив „естественият човек“. Това не е „дивакът“, „първичният човек“ на Russo, а човекът, който не е изгубил връзката си с природата, разбира езика на природата, радва се на песента на птиците, на пролетните ручеи, на шепота на узрелите жита и царевични ниви, закриля като стопанин и „човек със сърце“ (Russo) животните в своя двор, във фермата си.

Естественият човек в България живее трудно, но е по-мъдър, защото е удовлетворен от труда си, умее да се радва и на малкото. Съхранявайки физическата и духовната си връзка със земята и природата, той твърде рано разбира, че животът на човека е нищожен, преходен спрямо вечния живот на Майката-природа, към която всеки от нас се завръща. Естественият човек е относително по-здрав. Душата му е по-здрава, тъй като черпи положителна енергия от живата природа – от растенията, животните, земята, изворите и долините, с които общува ежедневно.

Едни от най-скъпите стоки в съвременния селски туризъм са тишината, спокойствието, изворната вода, бавният ритъм на живот и др., които туристите могат да намерят и си „купят“ в къщата за селски туризъм или в имението на фермера.

Изключително важно е малките деца да общуват с живата природа. Ето защо родителите трябва да почиват заедно с децата си. Всяко дете е едно мъдро и добро божество, което излъчва чиста любов и твори пространство на любовта. Но от голямо значение е средата, в която се развива детето. Искрата на любовта в детската душа може да се запали и разгори, но може и да угасне. Именно чрез игрите в селския двор или на горската поляна, чрез грижите за животните в двора – хранене, поене, лекуване с билки, галене и т.н., се събужда вродената в детската душа любов. Нали всяка душа за любов идва на света? Но ако любовта не се прояви, ако детето не е милвало животните, ако не е изпитвало състрадание към тях, как ще обича родителите си или собствените си деца? Ако не е поливало и окопавало цветята в градината, как ще изпитва болка, когато вятърът ги пречупи? Как порасналият юноша, зрял човек ще изпълни божествената си мисия – с любов да служи на хората и всички живи същества?

Би било грешка да сведем мотивацията на естествения човек, селянина, домакина, който се занимава със селскотуристическа дейност, само към икономическите интереси, печалбата. Има по-дълбоки движещи сили на поведението на естествения човек, които бихме могли да открием в съхранените добродетели от близкото минало, например толерантност, търпение, гостоприемство, доверие, взаимна помощ, солидарност и т.н.

Съвременният естествен човек не е отчужден от постиженията на цивилизацията. Напротив, както стопанинът, така и членовете на неговото семейство са информирани, предприемчиви, гъвкави, адаптивни към промените. Макар и стопанинът да е човек, живеещ на едно място, той също пътува. За него времето не е само пари, но и процес на акумулиране на нравствени и духовни ценности, благодарение на които хората се интегрират в човешки общности. Стопанинът на къщата за селски туризъм не е разочарован от човешкото общуване, защото в по-голямата част от времето на своята трудова дейност той мисли и работи, т.е. мълчи. Ето защо при срещата с нови хора – български и чуждестранни туристи, той изпитва удоволствие да сподели някои свои мисли и преживявания. Етиката на споделянето на някои неща от живота – откровено, дори наивно, без преследване на някаква цел, е начин да се създадат трайни човешки (приятелски) отношения между стопанина и членовете на неговото семейство и гостите (туристите).

Компютрите са посредник в човешкото общуване, но те не могат да заменят емоционалното и сърдечно общуване между хората. Потребностите от емоционалност, любезност, нежност, сърдечност, искреност, уважение, доверие, дружелюбност, човечност, от щастие – са духовни мотиватори на поведението на стопанина, домакина и неговото семейство и гостите (туристите). Неформалното общуване, което може да еволюира в приятелска любов, оставя трайни следи в паметта на сърцето и е гаранция за ново пътуване (завръщане) на туристите в къщата на стопанина, защото те вече са негови почитатели. Нещо повече, те могат да направят в своя град – в България или в чужбина, реклама на селския туризъм у нас. А няма нищо по-добро от живата реклама!

За националния дух и родопската духовност – част от проекта за селски туризъм

Живеем в епоха на информационни технологии и глобализация. Но от това не следва, че трябва да изхвърлим „зад борда“ нашето културно минало, което е било смисъл на съществуването на българския народ. Нужно е „да се превъплатим в своето минало, да пресътворим националната си душевност“ (Rikyog, 1993).

Искрената любов към семейството, рода и народа, към Майката-земя, любознателността, вяност към националните традиции, обичаи, християнските ценности, гостоприемството, толерантността; хармонията в човешката общност, са някои от най-съществените черти на българския национален характер, без които не можем да си представим нашата духовна история. Ценностите и качествата на националния дух са морална и духовна база за успешен бизнес и особено за селскотуристическа дейност, тъй като тя е непосредствено свързана с душата на народа.

В Родопската етнографска област – в родопските селища Широка лъка, Стойките, Момчиловци, Давидково, Гела, Смилян, Моголища, Орехово, Триград, Соколовци, Арда, Хвойна, Павелско, Забърдо и др., селският туризъм успешно се комбинира с културно-исторически и кулинарен туризъм.

Тук са развити традиционните народни занаяти, има богати етнографски сбирки, например в с. Широка лъка и с. Давидково, провеждат се фолклорни фестивали, възпроизвеждат се ритуали и обреди, предлага се специфична родопска кухня и т.н.

В българския национален дух и особено в живота на българите – планинци (респ. и родопчани) и днес е жив копнежът за емоционално-съзерцателно отношение към природата, за сливане с природата, за истински морален живот, неотчужден от Майката-природа и от ближните.

Според нас това е свързано със спецификата на земеделието в планинските и полупланински селски райони на Родопите, където е жива връзката със земята; с гората. В селищата, разположени по живописните хълмове на планината, където за всяка педя земя родопчаните се борят, за да построят къща и да засеят едно-две чувалчета картофи за да извадят три-четири, са все още запазени уважението и благодарността към Майката-земя. Родопчанинът (за разлика от българина от полето, за който е характерно прагматичното отношение към земята, търсенето на по-голяма печалба) не е изгубил своята чувствителност към съдбата на Майката-земя.

Спецификата на родопската духовност е свързана с отношението към земята като майка – кърмилница, както и със съхранените на родопска земя обичаи, традиции и вярвания, с превратностите на историческата съдба, която се съживява от бавните и тъжни родопски песни. Родопската духовност се „вселява” и в селскотуристическата дейност, защото селският туризъм се организира и осъществява от гостоприемно, родолюбиво, свободолюбиво и човеколюбиво семейство, а не от туристическа фирма.

В много семейства на родопчани са живи традициите, обичаите, възкресени от празниците, съборите, съхранени са духовните връзки между хората и земята, между днешните поколения и миналите поколения. По родопските поляни се чуват не само божествените гласове на потомците на Орфей, но и магическата музика на родопските чанове.

Съхраняването на националния дух, на национално-културната идентичност е една визия за бъдещето, която трябва да бъде духовна част от всеки проект за селски туризъм. Който реши сериозно да се занимава със селско-туристическа дейност трябва да обича българската земя, природа, история, език, традиции, бит, обичаи, фолклор, да се чувства горд, че е българин, че България е родина на духовна Европа!

REFERENCES

Atanasova, M., 2006. Metodicheski problemi pri proektirane na objekti za selski i agraren turizam, S.: Avangard Prima.

Rikyor, P., 1993. Istoriya i istina. S.: Arges.

Uotsan, R., 2012. Arhivi na badeshteto. Istoriya na sledvashtite 50 godini. S.: Lokus.

Gramatikov, P., 2010. Patuvaniya – etichen kodeks na turista. 31.05.2010. <<http://www.az-jenata.bg/a/8-svobodno-vreme/10201-patuvaniya-etichen-kodeks-na-turista/>> (15.05.2016).